

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Vtrum actus hominis recipiant speciem ex fine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

lex. 41. to. 2.

lex. 49. to. 1.

p. p. q. 22. ar. 2. & q. 109. ar. 5.

tium, uel dietam uel potionem &cetera. In cognitione ergo proportionis, seu habitudinis rei, quæ est finis, ad id quod est ad finem ut sic, consistit cognoscere rationem finis. Et hinc oritur differentia in mouendo se ad finem cognitum, & non mouere se: ut in licera dicitur.

In eodem 2. arti. in respon. a. l. tertium, nota rationem operam, quare opus natura est opus intelligentiæ.

Super Quæst. prima Articulum tertium.

In tertio artic. dubium occurrit circa processum literæ. Nam digressio uideatur a principio actiui ad principium finale, dum affinitat uniuersaliter, quod actio specificatur ab actu, qui est principium agendi, ut calor calefactionis: & subsunt, quod finis est obiectum uoluntatis, ac per hoc principium actus deliberati a uoluntate: & sic concludit finem ut principium specificare actionem humanam. Constat enim quod finis non est actus qui sit principium agendi, sed est finis propter quæ agens principio agendi agit: malus igitur uideatur processus literæ.

Ad hoc dicitur, quod finis est non solum finis, sed obiectum uoluntatis: ac per hoc loco forma quæ est principium agendi. Balneum. inquit Auert. in anima est agens desiderium. Etsi contra hoc instetur, quia non saluatur iuxta hæc rationem sermo formaliter. Quod finis speciem det actioni humane, sed res quæ est finis: respondendum est, quod finis, in quantum finis, habet quod sit obiectum uoluntatis, & sic ratio agendi tali potentie, cuius est principium obiectum: & sic est sermo formalis, quod finis specificet actionem humanam, & nulla digressio in processu commissa est. Sed diuersus modus habendi rationem agendi in-

¶ 2 Preterea. Agere propter finem, est ordinare suam actionem ad finem: sed hoc est rationis opus. ergo non conuenit his, quæ ratione carent.

¶ 3 Preterea. Bonum & finis est obiectum uoluntatis: sed uoluntas in ratione est, ut * dicitur in 3. de anima. ergo agere propter finem non est nisi rationalis natura.

SED CONTRA est. quod Philosophus * probat in 2. Phys. quod non solum intellectus, sed etiam natura agit propter finem.

RESPONDEO. Dicendum, quod omnia agentia necesse est agere propter finem. Causarum enim adinueniem ordinatarum, si prima subtrahatur, necesse est alias subtrahi. Prima autem inter omnes causas est causa finalis, cuius ratio est: quia materia non sequitur formam, nisi secundum quod mouetur ab agente. Nihil enim reducit se de potentia in actum: agens autem non mouet nisi ex intentione finis. Si enim agens non esset determinatum ad aliquem effectum, non magis ageret hoc quam illud. Ad hoc ergo quod determinatum effectum producat, necesse est quod determinetur ad aliquid certum, quod habet rationem finis. Hæc autem determinatio sicut in rationali natura per rationalem fit appetitum, qui dicitur uoluntas: ita in aliis fit per inclinationem naturalem, quæ dicitur appetitus naturalis. Tamen considerandum est, quod aliquid sua actione, uel motu tendit ad finem dupliciter. Vno modo, sicut seipsum ad finem mouens ut homo: Alio modo, sicut ab alio motum ad finem. sicut sagitta tendit ad determinatum finem ex hoc, quod mouetur a sagittante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo quæ rationem habent, seipsa mouent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas uoluntatis & rationis. Illa uero quæ ratione carent, tendunt in finem propter naturalem inclinationem, quasi ab alio mota, non autem a seipsis, cum non cognoscant rationem finis: & ideo nihil in finem ordinare possunt: sed solum in finem ab alio ordinantur. Nam tota irrationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale, ut supra habitum est. Et ideo proprium est naturæ rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens, uel ducens ad finem. Naturæ uero irrationalis

lis quasi ab alio acta uel ducta, siue in finem apprehensum, sicut bruta animalia: siue in finem non apprehensum, sicut ea quæ omnino cognitione carent.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quando homo per seipsum agit propter finem, cognoscit finem: sed quando ab alio agitur, uel ducitur, puta cum agit ad imperium alterius, uel cum mouetur altero impellente, non est necessarium quod cognoscat finem: & ita est in creaturis irrationalibus.

AD SECUNDUM dicendum, quod ordinare in finem, est eius quod seipsum agit in finem. Eius uero quod ab alio agitur in finem, est ordinari in finem, quod potest esse irrationalis naturæ, sed ab aliquo rationem habente.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectum uoluntatis est finis & bonum in uniuersali. Unde non potest esse uoluntas in his, quæ carent ratione & intellectu, cum non possint apprehendere uniuersale: sed est in eis appetitus naturalis, uel sensitiuus, determinatus ad aliquod bonum particulare. Manifestum autem est, quod particulares causæ mouentur a causa uniuersali: sicut cum rector ciuitatis, qui intendit bonum commune, mouet suo imperio omnia sua particularia officia ciuitatis. & ideo necesse est quod omnia, quæ carent ratione, moueantur in fines particulares ab aliqua uoluntate rationali, quæ se extendit in bonum uniuersale, si a uoluntate diuina.

ARTICULVS III.

Utrum actus hominis recipiant speciem ex fine.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod actus humani non recipiant speciem a fine. Finis enim est causa extrinseca: sed unumquodque habet speciem ab aliquo principio intrinseco. ergo actus humani non recipiunt speciem a fine.

¶ 2 Præter illud quod dat speciem, oportet esse prius: sed finis est posterior in esse. ergo actus humani non habent speciem a fine.

¶ 3 Præter idem non potest esse nisi in una specie: sed eundem numero actum contingit ordinari ad diuersos fines. ergo finis non dat speciem actibus humanis.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus in lib. de moribus Eccl. & Manichæorum. Secundum quod

clusus in minorem, apparentiam dat dubio. Ipsum enim esse propter quod uoluntas agit, nec sibi debetur alio modo quo agit, seu ratio agendi.

In eo. artic. nolo repetere scripta. Iuxta primam partem: sed in responsione ad primum nota illa uerba. Ut hoc ipsum est de ratione actus. Ex his enim patet, quod conformis S. Thom. sit doctrina superius tradita de distinctione intrinseca quarundam rerum, scilicet potentiarum, actuum, motuum, & huiusmodi, per extrinsecam, a quibus rationes earum absolui nequeunt.

In eo. 3. arti. in responsione ad tertium aduerte, quod author non negat pluralitatem finium etiam proximorum absolute, sed specificantium actum. Vnus enim numero actus prout semel egreditur ab operante, quod dicitur propter accidentes intentiones in continuando actum, unus solus est finis proprius, a quo est species uel substantialis: a cæteris autem accidentales species sunt, ut in feruis clarificabitur de circumstantiis.

Inf. art. 6. & q. 18. ar. 2. & q. 72. ar. 1. & 3. Et 2. di. 40. arti. 2. cor. Et mal. q. 2. artic. 4. ad 9.

li. 2. c. 13. circa prin. to. 1.

Super

Super questionis prima articulum quartum.

In articulo 4. eiusdem quest. dubium est circa responsum ad primum, quod dicitur, quod de ratione boni est, quod aliquid ab ipso effluat. Nam si hoc est verum, sequitur primum, quod de ratione boni, quod est, essentia diuina, est, quod aliquid ab ipsa effluat. Et cum illud quod est de ratione aliquid, necessario conueniat illi, sequitur, quod necessario ab essentia diuina aliquid effluat. Et sic non libere, sed necessario res effluerunt in esse a Deo. Sequitur secundo, quod intellectus diuinus moderato effluxum bonorum a primo bono, auferat a bono id quod est de ratione eius, quod & impossibile est, & non est fas tribuere diuinae sapientiae, quae dispo- nit omnia iuuat. Probat sequela: quia constituendo ultimum bonum inferius, cum illud, quia bonum est, habeat de ratione sua, quod aliquid ab eo effluat: & quia ultimum nihil ab eo effluit, oportet quod sit ablatum ab eo id, quod est de ratione eius.

Ad hoc dicitur, quod inter finem & bonum hoc intererat, quod cum finis habeat duo, scilicet, esse obiectum appetitus (habet enim rationem appetibilem) & esse causam finalem: Finis enim alicuius est finis: Et secundum horum oritur ex primo nam finis ex eo quod appetibilis, causat finaliter bonum, exercet rationem finis quod ad primum. propterea, & in 1. Ethic. dicitur. Bonum est quod omnia appetunt. Et diuina essentia habet rationem boni respectu suae naturalis uoluntatis, utpote proprium obiectum illius, cuius constat non esse finem positum, sicut nec aliam causam. secundum autem exprimitur nomine finis: & propterea bonum exercet finem in seipso, & in his quae sunt ad finem,

finis est culpabilis vel laudabilis, secundum hoc sunt opera nostra culpabilia, vel laudabilia.

RESPON. Dicendum, quod unumquodque sortitur speciem secundum actum, & non secundum potentiam: unde ea quae sunt composita ex materia & forma, constituuntur in suis speciebus per proprias formas. Et hoc etiam considerandum est in motibus proprijs. Cum enim motus quodammodo distinguatur per actionem, & passionem, utrumque horum ab actu speciem sortitur: Actio quidem ab actu, qui est principium agendi: passio uero ab actu, qui est terminus motus nostri. Unde calefactio actio, nihil aliud est, quam motio quaedam a calore procedens: calefactio uero passio, nihil aliud est quam motus ad calorem. Diffinitio autem manifestat rationem speciei. & utroque modo actus humani, siue considerentur per modum actionum, siue per modum passionum, speciem a fine sortitur. utroque enim modo possunt considerari actus humani, eo quod homo mouet seipsum, & mouetur a seipso. Dictum est autem supra, quod actus dicuntur humani, in quantum procedunt a uoluntate deliberata. Obiectum autem uoluntatis est bonum & finis: & ideo manifestum est, quod principium humanorum actuum, in quantum sunt humani, est finis: & similiter est terminus eorundem. Nam id ad quod terminatur actus humanus, est id quod uoluntas intendit tanquam finem: sicut in agentibus naturalibus, forma generati est conformis formae generantis. Et quia ut Ambrosius dicit super Lucam, Mores proprie dicuntur humani, actus morales proprie speciem sortiuntur ex fine. nam idem sunt actus morales, & actus humani.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod finis non est omnino aliquid extrinsecum ab actu, quia comparatur ad actum, ut principium, uel terminus: & hoc idem ipsum est de ratione actus, ut scilicet sit ab aliquo quantum ad actionem, & ut sit ad aliquid, quantum ad passionem.

AD SECVNDVM dicendum, quod finis secundum quod est prior in intentione, ut dictum est, secundum hoc pertinet ad uoluntatem: & hoc modo dat speciem actui humano, siue morali.

AD TERTIVM dicendum, quod

idem actus numero secundum quod semel egreditur ab agente, non ordinatur nisi ad unum finem proximum, a quo habet speciem: sed potest ordinari ad plures fines remotos, quorum unus est finis alterius. Possibile tamen est, quod unus actus secundum speciem naturae ordinetur ad diuersos fines uoluntatis: sicut hoc ipsum quod est occidere hominem, quod est idem secundum speciem naturae, potest ordinari sicut in finem ad conseruationem iustitiae, & ad satisfaciendum irae: & ex hoc erunt diuersi actus secundum speciem moris, quia uno modo erit actus uirtutis, alio modo erit actus uitij. Non enim motus recipit speciem ab eo quod est terminus per accidens, sed solum ab eo quod est terminus per se. Fines autem morales accidunt rei naturali: & econuerso, ratio naturalis finis accidit morali. & ideo nihil prohibet actus, qui sunt iidem secundum speciem naturae, esse diuersos secundum speciem moris, & econuerso.

ARTICVLVS IIII.

Utrum sit aliquis ultimus finis humane uite.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod non sit aliquis ultimus finis humane uite, sed procedatur in finibus in infinitum. Bonum enim secundum rationem, est diffusiuum sui, ut patet per Dionysium 4. capitulo de diuin. nominib. Si ergo quod procedit ex bono, ipsum etiam est bonum, oportet, quod illud bonum diffundat aliud bonum & sic processus boni est infinitus: sed bonum habet rationem finis. ergo in finibus est processus in infinitum.

¶ 2. Præterea. Ea quae sunt rationis, in infinitum multiplicari possunt: unde & mathematicae quantitates in infinitum augentur. Species etiam numerorum propter hoc possunt esse infinitae, quia dato quolibet numero, alium maiorem excogitare potes: sed desiderium finis sequitur apprehensionem rationis. ergo uideretur quod in finibus procedatur in infinitum.

¶ 3. Præterea. Bonum, & finis est obiectum uoluntatis: sed uoluntas infinites potest reflecti supra se ipsam. possum enim uelle aliquid & uelle me uelle illud, & sic in infinitum. ergo in finibus humane uoluntatis proceditur in infinitum.

Prima Secundae S. Thome.

utpote appetibilis, rationem habentia: finis autem distinguitur contra ea quae sunt ad finem, ut causa ab effectu. Ex his autem deducitur, cum duplex sit effluxus a bono, scilicet in appetitum, & in re, & primus in littera uocatur secundum ordinem intentionis, secundus executionis: si sit sermo de effluxu in appetitum, constat quod de ratione boni est, non quod appetatur, sed quod sit appetibile: ac per hoc non quod ab eo aliquid effluat, sed quod sit tale, a quo effluat appetitus sui. Et si contra hoc opponatur processus in infinitum, quia si quilibet bonum pariet sui amorem, & ille amor cum sit boni, pariet sui amorem, & sic in infinitum: facilis est responsio ex responsione ad tertium, quod hoc cum sit per accidens, non inuenit fortiri in finitatem, sicut in actibus reflexis intellectus. Si enim eodem actu in obiectum & actum mens nostra ferretur, in primo actu esset stans, sicut est in intellectu angeli. Si uero sit sermo de effluxu in re: sic tanto magis constat, quod non est de ratione boni diffundere se, sed esse diffusiuum sui: quoniam bonum ad actuale diffusiuum sui in re non peruenit immediate, sed mediante causa efficiente, uoluntate scilicet, cuius est obiectum, a qua fit, quod sit actualiter finis alicuius, cuius erit finis aptitudinaliter tantum. & propterea prima obiectio nihil officit. ¶ Ad secundum autem dicendum est, quod cum bonum multipliciter dicatur, sicut & ens: non est unicum iudicium de omni bono dandum: sed discernendum est, quod aliquid dicitur bonum, quia est quod est bonum: aliquid, quia est quo aliquid est bonum: aliquid ut actio boni: aliquid ut terminus consummans esse bonum, & hu-

A 3 iulmo-

D. 61

ani. i. huius quest.

In prefatio ne in Luca non procul a fine to. 5.

ani. i. huius quest.

01. 3. 325 T

01. 3. 325 T

p. di. 3. q. 2. ar. 2. c.

c. a. de diui. nom. in pti.